

Oohtânkiasu

Koskâkuhes äigikooskâ šonġadâhpolitiik vuávám ráhtimist lii asâttum šonġadâhlaavâst. Oornigist nube šonġadâhvuávám vuolgâsajeh láá EU komissio iävtuttem ive 2030 čovġânâm luoštâkepidemkenigâsvuotâ já Sanna Marin haldâttâsohjelmist miäruštállum šonġadâhlinjimeh.

Šonġadâhvuávám kuáskâ nk. nuáđijyehimsektor adai luoštâkäävpi ulguupiälásijd sektoráid eereeb eennâmkevttimsektor. Nuáđijyehimsektorân kuleh jotoluv, eennâmtuálu, rakânâsâi sierânâslieggim, pargomašinij, pasâttâshuolâttâs já F-kaasui luoštuuh sehe luoštâkäävpi ulguupiälásii ráhtulâšvuodâ já eres energiakevttim luoštuuh.

Komissio iävtuttâs miel Suomâ šaddovistekaasui luoštâkiäpádâsmittomeeri nuáđijyehimsektorân ihán 2030 lii 50 prosenttid ive 2005 tääsi háárán já haldâttâsohjelmist mittomeerrin lii asâttum, ete Suomâ lii čidđâneutraal majemustáá ive 2035. Vuáđuskenaario táálááh tooimah iä pijssáá mittomeerij juksâmân. Koskâkuhes äigikooskâ šonġadâhpolitiik vuávámist árvuštálloo moi toimâiguin iäruuttâs puáhtá luávidđ, já maht luoštuuh kiäppáneh nuáđijyehimsektor uásild nuuvt, ete čidđâneutraalvuotâmittomere lii máhđulâš juksâđ.

Vuávám lii valmâštállum paldáluvâi šonġadâh- já energiastrategiain. Vuávámist tarkkuustállojeh meiddei čoođâčyeppee teemah, tegu kuávlulii šonġadâhpargo já kulâttim merhâšume. Vuávám ráhtim vuáđđun láá šonġadâh- já energiastrategiain ohtâsiih, VTT jođettem HIISSI-haavâst pyevtittum skenaarioh.

Komissio iävtuttâs miel Suomâ šaddovistekaasui luoštâkiäpádâsmittomere nuáđijyehimsektorân ihán 2030 čovġâduvvo 39 prosenttist 50 prosenttân ive 2005 tääsi háárán. Suomâ luoštâmittomeeri ihán 2030 ličij 17,2 Mt CO₂-ekv. iävtuttâs miel Suomâ mittomeeri čovġân 3,8 Mt CO₂-ekv. tääl vyeimist orroo lahâasâtem luoštâkiäpádâsmittomere háárán. EU asâttim kenigâsvuotâ hamâšuvâ keevâtlávt lineaarlíi luoštâkepidempálgást paajeest 2021–2030.

Nuáđijyehimsektor luoštuuh kalgeh ain kiäppániđ ive 2030 maŋa čidđâneutraalvuodâ juksâm várás. VTT rekinistem, šonjádáhmittomeerijd olášuttee WAM-skenaariost kolopehtilis tääsi nuáđijyehimsektor luoštuid ive 2035 lii 14,5 Mt CO₂-ekv. Taat lii onnum. koskákuhes äigikooská šonjádáhpolitiik vuávám valmášállám vuolgâjuurdân. Nuáđijyehimsektor luoštuuh kolgáččii masa peliduđ 15 ivveest ive 2020 tääsist.

Miärádâsah koskákuhes äigikooská šonjádáhpolitiik vuávámist tahhojeh ovdil ko EU nuáđijyehimasáttâs, LULUCF-asáttâs já luoštâkävppidirektiv lopâlâš siskáldâs lii tiäđust. Taat toovvât epivisesvuodâ Suomâ luoštâkepidemmittomere, luoštâkepidempálgá târhis miärášume sehe eereeb iärrás suuijâmvuovij kevttim uásild. ráđádâlmeh komissio iävtuttâsâin láá joođoost, já miärádâsâi puáhtá vyeridiđ 1–2 ive siste. Lii epituodânalásâš, ete EU iävtuttem aalmugliih luoštâkiäpádâsmittomereh muttojeh aainâskin merhâšitteht, já jyehi tábâhtusâst luoštui pelidem nuáđijyehimsektorist tuárju Suomâ jieijâs čidđâneutraalvuotâmittomere.

Lasetoimah luoštui kepidem várás

Vuáđuskenaario mielđ nuáđijyehimsektor luoštuuh kiäppáneh 22,8 miljovn toonân ive 2030 já ain 20,5 miljovn toonân ive 2035. Ive 2030 luoštuuh kolgáččii leđe komissio Suomân iävtuttem -50 prooseent mittomere miäldásávt 17,2 Mt, adai táálái toomâi já mittomere kooskân páácá 5,6 miljovn toonâ luoštâiärruttâs ive 2030. Taat luoštâkiäpádâsâi vááijuvvuotâ luávdoos lasetoimâiguin, moh hámmejeh nuáđijyehimsektor šonjádáhmittomeerijd olášuttee toimâohjelm.

Ive 2035 tiileest vuáđuskenaario já 14,5 Mt mittomere luoštâtääsi kooskâst lii 6,1 Mt iäru. Šonjádâhvuávám vuolgâsaijeen lii kuittâg tot, ete luoštâkepidem jodálmittoo nuuvt, ete nuáđijyehimsektor luoštuuh láá uđđâ mittomeritääsist ive 2030. Talle lasetoimâi táárbu iivij 2030–2035 kalga árvuštállâđ sierâ, ijge vuáđuskenaario pyevti innig kevttiđ rekinistemvuáđđun. Iivij 2030 já 2035 mittomeritaasij kooskâst lii 2,7 Mt iäru, mast uási puáhtá luávdiđ tááláin toimâiguin já uási uđđâ politiiktoimâiguin. Uđđâ toomâi tárbu iivij 2030–2035 sorjo kuittâg tast, mon luoštâtáásán ive 2030 loopâst piässoo, já nube tááhust meiddei luoštâkävppi já eennâmkevttimsektorij luoštâovdánmist.

Šonjádâhvuávám toimâohjelm hámmejeh sektorkuáhtásiih lasetoimah sehe sektorraajijd rasteldittee, kieldâi šonjádâhpaargon já kulátteijeid lahtojeeje toomah. Lasseen toimâohjelmist ávhástálloo ive 2030 mittomere uásild kerdiluándusâš sujâmáin já LULUCF-sujâmáin, maid västideijee šaddovistekaasuluoštui lasekiäpádâsâid kalga juksâđ luoštâkävppi- já eennâmkevttimsektorijn.

Šonjádâhvuávâmân láá siskeldittum luoštâkepidemtoomah puoh vuávám heiv-
iittemsuárgán kulle sektorijn. Toomah tarbâšuvvojeh puoh sektorijn, vâi luoštuid
puáhtá kepidiđ mittomeerij vaattâm vuovvijn. Tááláá árvuštállâm vuáduid toimâohjelm
toimâiguin uázžojeh ive 2030 räi oovtâst sujâmijguin 5,5 miljovn toonâ
luoštâkiápádâsah vuáduksenaario iáhtun. Ive 2030 mittomeereest páácá 0,1 Mt CO₂-
ekv vááijuv. Vuálápáásu luávdimân láá tubdum maangah máhđuliih lasetoomah, moi
olášutmist tarbâšuvvojeh kuittâg uđđâ linjimeh. Ive 2035 uásild luoštuuh kiáppáneh
táásán 15,7 Mt CO₂-ekv. 14,5 miljovn toonâ luoštâtääsi juksâm vađáččij uđđâ
toomâid suullân 1,2 miljovn toonâ verd. Muulsâiävtulávt västideijee lasekiápádâsâid
puáhtá uuccâđ luoštâkävppi- tâi eennâmkevttimsektorijn. Vuoluupele tavlustâhân láá
čuákkejum šonjádâhvuávám toimâohjelm sektorkuáhtásiih luoštâkiápádâsarvâlusah.

*Koskâkuhes äigikooská šonjádâhpolitiik vuávám toimâohjelm sektorkuáhtásiih
luoštâkiápádâsarvâlusah (Mt CO₂-ekv.). Ive 2030 kiápádâsah láá rekinistum koskâvuodâst
vuáduksenaarion, já lasekiápádâsah ive 2035 räi koskâvuodâst ive 2030 tilán, mast
luoštâkiápádâsah láá olášum. Ive 2030 kiápádâsmittomeeri lii 5,5 Mt, mast páccoo vuávájum
toimâiguin 0,1 Mt. Vuálápáásu tevdim já mittomeerij juksâm visesvuotâmarginaal stuárudem
vâras tarbâšum máhđuliih uđđâ, toimâohjelm ulguupiälásiih lasetoomah láá liston tavlustuv
loopâst.*

	2030	2035
Jotolâh (kei loho 6.2.1)	1,3	0,9
Fossiilttes jotoluv kiäinukártá muddo 1	0,4	
Fossiilttes jotoluv kiäinukártá muddo 2	0,2	
EU-luoštâkävppi	0,4	
Juovâččemkenigâsvuodâ pajedem 34 prosenttân	0,3	
Eennâmtuálu (kei loho 6.2.2)	0,4	0,1
HIISI-haavâst rahtum WAM-skenaario toomah	0,3	0,1
Nješšiviljâlem lasettem já fuodâr laseamnâseh	0,1	
Viäsui sierânâslieggim (kei loho 6.2.3)	0,7	
Aassâm- já palvâlemkiddoduvâi oljolieggimist luoppâm	0,6	
Bio-POK juovâččemkenigâsvuodâ pajedem	0,03	
Energiaviäru +2,7 €/MWh	0,01	
EU-luoštâkävppi	0,1	
Pargomašineh (kei loho 6.2.4)	0,5	
Bio-POK juovâččemkenigâsvuodâ pajedem	0,2	

Energiaviäru +2,7 €/MWh	0,02	
Biokaasu ovedem	0,04	
EU-luoštäkävppi	0,1	
Eres tooimah	0,1	
Pasättäsai kiedävuššäm (kei loho 6.2.5)	0,1	
Pasättäspuáldim green deal	0,1	
F-kaasuh (kei loho 6.2.6)	0,3	0,1
Ráhtulášvuotâ já eres luoštuuh (kei loho 6.2.7)	0,7	0,1
Bio-POK juovâččemkenigâsvuodâ pajedem	0,2	
Energiaviäru +2,7 €/MWh	0,1	
Biokaasu ovedem	0,06	
Kiäinukártáh	0,2	0,1
Piäluštemvuomij tooimah	0,04	
EU-luoštäkävppi	0,06	
Luoštäkävppi ekvivalentluoštuuh	0,05	
Kieldái tooimah (kei loho 6.3.1)	0,2	0,1
Kulátteijei tooimah (kei loho 6.3.2)	0,2	0,1
One-off suujâm	0,7	
LULUCF-suujâm	0,4	
Táálái tooimâi vaiguttâs 2030-2035		1,4
Ohtsis (Mt CO ₂ -ekv.)	5,5	2,8
Máhduliih lasetooimah: Eennâmtuálu eres tooimah	0,1–0,2	
Juovâččemkenigâsvuodâ pajedem biokaasu arvâlum uási eenâb	0,1–0,6	
Eres árvuštâllum ekonomâliih stivrimvievih	0,9	0,3

Jotoláhsektor lii stuáruduvâs tiet kuávdáš roolist ubâlášvuodâ tááhust. Teháluomos jotoluv luoštákepidemtooimah hamâšuveh fossiilttes jotoluv kiäinukártá kyehti vuossâmuu mudo olášutmist sehe komissio uđđâ šonjádâhpakkeet olášutmist jotoluv uásild. Lasseen kiäinukártá kuálmád mudo tooimâi tarbâšlášvuotâ suogárdáloo ain.

Eennämtuálu uásild koččámuš lii eromášávt EU ohtâsijn eennämtuálopoltiikáin (OEP) olášuttemnáál luoštákepidemtooimân. OEP peht ij lah kuittâg máhđuláš tâi ulmem-iäldásáš olášuttiđ puoh eennämtuálu šonjádáhnuvástus coggâm- tâi vuáhádumtooimâid, peic anon kalga váldiđ meiddei aalmuglijd tooimâid. Tást oovdânpuohtum eennämtuálu luoštákepidemtooimah lahtojeh eromášávt lavrje-enâmij luoštui coggâmân, tegu lavrje-enâmij viljâlmân aledum čáčitaasijn, raavâdamnâsenâmij čidđâčoonnâm lasseetmân, târhis viljâlmân sehe paččeemkuusâi meetaanpyevtittem keeppidmân. Tooimâi luoštâkiäpádâsvaiguttâsah čyeccih eennämtuálusektor ooleest stuorrâ uásild meiddei eennâmkevttimsektorân.

Sierânâslieggim tovâtem luoštuuh kepiduvvojeh ovdemustáá luoppâmáin oljolieggimist já sirduumáin uccáá lyeštee čuávdusáid. Sirdum tuárjoo investistemtorjuiguin já päikkituáluäpádâssáin. Lasseen áigumuššân lii pajediđ lieggimpuáldámušâi jyehimkenigâsvuođâ, mii vaaigut pehtilávt páaccám olgolieggim luoštuid. Jyehimkenigâsvuođâ pajedem keeppid meiddei pargomašinij já eres oljokevttim luoštuid.

Šonjádâhvuávámist láá miäruštállum tooimâi juávkku, moiguin kulâtemvuáđusijd luoštuid puáhtá kepidiđ. Luoštârekinistmist taah kepidemtooimah pyehtih spejâlistuđ nuáđijyehimsektorist keevâtlávt ovdâmerkkân jotoluv, sierânâslieggim já eennämtuálu luoštuid. Kulâtteijeh movtijdittoje ain pelidiđ jieijâs čidđâluodâ.

Siämmáánáálá ko kuulâtmân čyeccee tooimah, meiddei kieldâi aktiivláš šonjádâhpargo oovded sierâ sektorij luoštâkiäpádâsáid njuolgâ já epinjuolgâ. Kieldah västideđ jieijâs kuávluin eereeb iärrás kaavamist, eennâmkevttimist, jotolâhvuávámist, energiafinnoduvâi omâsteijeestivrimist, maangâi viäsui lieggimvyehivaljimijn já almolijn skappumijn. Masa 80 prosenttid almolij skappumij šaddovistekaasuluoštuiin láá vuálgus kieldâi já kieldâovtâstuumij skappumijn já suullân 20 prosenttid staatâ skappumijn.

Šonjádâhvuávámist láá huámášum taan tove meiddei pirrâjottee ekonomia luoštákepidemmáđulášvuodâh. Pirrâjottee ekonomia fáálá čuávdusijd, moiguin puáhtá kepidiđ šaddovistekaasuluoštuid já coggâđ mudoi-uv kulâtem já pyevtittem pirâsvaiguttâsáid. Merhâšitteemus pirrâjottee ekonomiaain finnimnáál luoštâkiäpádâsah tábâhtuveh pyevtittemtoimâmist, ko uđđâ luánduriggoduvâi kevttim já nube tááhust ráhtimprosesij energiatárbu kiäppáneh.

Haldâttâhsyergih čonâseh olášuttiđ vuávámist miäruštállum tooimâid nuuvt, ko lii máhđuláš toi resursijguin. Ruttâdem vâttee tooimah kiedâvuššojeh já toin meriduvvoo sierâ budjetarválus já almolii ekonomia vuávámân kyeskee prosesijn. Kieldâi ruttâdem vâttee tooimah kiedâvuššojeh kieldâi jieijâs meridemprosesijn.

Vuávám vaiguttásah

Šonjádâhvuávám vaiguttásâid láá karttim HII-SI-haavâst, mon lasseen vaiguttásâid láá árvuštállám meiddei sektorkuáhtásij sierânâshaavâi iššijn sehe uásild virgepargon. Mittomeerrin lii lamaš vaiguttásâi maangâpiälálâš árvuštállám nuuvt jotelávt ko máhđulâš.

Vaiguttásah aalmuglášekonomian šaddeh ovdemustáá laseinvestistmijn energiateknologian, mutâ meiddei energiapehtilvuodâ lasseetmân já pyevtittemprosesáid sehe eereeb iärrás jotoluv šleđgâlistmân. Investistmeh uđâsmiteh ekonomia kulâtem- já pyevtittemráhtusijd, mast šaddeh merhâšittee pehtilistum já uđđâ máhđulâšvuodah. Luoštui rajim vaattâm investistmeh stuárudeh aalmugpyevtittâs sturrâ uási 2020- já 2030-lovoin. Ráhtusnubástus ääigi tuálvum já päikkituálui kulâtem njeejih vuáduške-naario háárán, mii keppid toi stuárumvaiguttâs. Uđđâ, pyevtitteijeb já energia- já amnâspehtilub teknologia máhđulist kuittâg kuhheeb äigikooskâst tuálvum iállám já ekonomia riggom.

Almolávt puáhtá ettâđ, ete vuávám vaiguttásah aalmugekonomian pääcih uáli kuáhtulâžžân. Pargolâšvuotâ lassaán jáálludmist, já kiäppán palvâlemsektorist. Lasetoimah čyeccih tálutuálui kulâtemkoorist njuolgist vuossâmustáá aassâm já jotoluv palvâlusâi kuulâtmân, mutâ epinjuolgádávt vaiguttásah tiättoje meiddei eres pyevtittásâi já palvâlusâi hoodijn tađe miel, mon energia- já luoštâintensivlâš toi pyevtittem lii.

Pirrâs tááhust šonjádâhmittomeerij juksâmist arvâleh leđe positiivliih vaiguttásah, ko luoštui keppidmân luhostuvvoo estiđ šonjádâhnuvástus tovâtem sturrâ, uásild maassâdkesimettum já muuneeld eridmettum vaiguttásâid pirrâsân já siärvádâhân. Uđâsmuvvee energia já eres infrastruktuur ráhtimân sehe eereeb iärrás šleđgâautoi já biopuáldámušâi pyevtitmân já kevtimân lahtoo kuittâg luánduriggoduvâi kulâtem, mii uásild keppid juksâmnaál pirâshiäđuid.

Šonjádâhnuvástus coggâm miel ááimu epiputesvuodâi meeri kiäppán, veikâ sehe päikkieennâmlijn kâldein já káidusfiävrâsem miel puáttee ááimunuáskádásâi tovâtem tiervâsvuotâriiskah siäiluh ain merhâšitten. Stuárráámuuh päikkieennâmliih luoštâkâldeeh láá muorâ siempuáldim já kátukovjá, moid táálááh šonjádâhtooimah iä lohtuu merhâšitteht. Jotoluv pasâttâskaasuluoštuh láá jo kiäppánâm čielgâsávt já kiäppáneh ain puátteevuodâst ko mootorteknologia ovdán. Typpioksidij luoštuh kiäppáneh tađe miel ko šleđgâautoh puátih eromâšávt persovnautojotoluvâst bensin- já dieselautoi sajan, já ko biokaasu kevtim lassaán luis jotoluvâst. Meiddei iänááš muorâ siempuáldimist já jotoluvâst šaddee, šonjâduv lieggejeijee čapis čiidâ luoštuh vuárdoje kiäppániđ.

Koskâkuhes äigikooskâ šonjâdâhpolitik vuávám valmâštállâm ohtân vuolgâsaijeen lii lamaš nuuvt vuoigâlâš sirdum ko máhđulâš vanâčidđâlii siärvâduv kulij. Meiddei šonjâdâhtoimâi jotkâvalmâštâlmist kalga huámâšid toi vuoigâlâšvuotâ- já ovtviärdâsâšvuotâvaiguttâsâid nuuvt sierâ toimâsuorgij, pargei ko kulâtteijei tááhust.

Ovtviärdâsâšvuotâ árvuštállâm lii tohhum virgepargon pirâsministeriöst ohtsâšpar-goost riehtiministeriöin sehe šonjâdâh- já energiastrategia suhâpelivaiguttâsâi árvuštâlmáin. Ovtviärdâsâšvuotâ árvuštállâm várás äššitobdeid uárnejuin kyehti pargo-páájá já ávhástellii tutkâmuš- já lovottâhtiäđuiguin. Lasseen huámâšii šonjâdâhvuávám kulâmij ohtâvuodâst oovdân puáttám huámâšuumijd tooimâin, moi puotâ vuoigâlâšvuotâ kalga eromâšávt tarkkuustállâđ.

Mield väldim já čuávum

Šonjâdâhvuávám valmâštállâm ääigi láá kuullâm sierâ čonâsjuávhuid já aal-mugjesâniđ vijđáht já maanġâpiälávlávt. Valmâštállâmproosees uáassin uárnejui uáli pivnohin šoddâm aalmugjeessânkoijâdállâm, mast pivdii uáinuid algálávt miäruštállum luoštâkepidemtoimâin. Taan lasseen Turku ollâopâttuvváin uárnejui aal-mugjeessânrääđi, mii savâstâlâi uđđâ tooimâin systemaatlávt, já adelij tain arvâlus. Taah monâttâlmeh čaittijin čielgâsávt, ete aalmugjesâniđ láá sehe juávdu já haalu uásálistid šonjâdâhpolitiik vuávâmân. Šonjâdâhvuávám valmâštállâm ääigi kullii vijđáht meiddei nuorâid, já pirâsministeriö ornij čonâsjuávhoid pargo-páájâtilálâšvuotâid. Lasseen pirâsministeriö ráđádâlâi sämitiggijn sämmiláid kyeskee šonjâdâhtoimâin. Vijđes mield väldim peht vuávám toorjân lii finnejum tivrás tiätu jieškote-uv šonjâdâhtoimâi vaiguttâsâin.

Kulâmijn lijjii ienááš positiivliih jieškote-uv šonjâdâhtoimâi iähtun, mutâ vijđes juávkun šietti sehe šonjâdâhtoimâi vuástálisteeh já kunneeġgirub šonjâdâhpolitiik vátteeh. Almolávt iävtutâtulâšvuotân já movtijditmân vuáđuduvvee tooimah ožžuu kulâmijn eenâb torjuu ko páágun tâi hoddijd vuáđuduvvee tooimah.

Šonjâdâhvuávám olášume čuávvoov statârääđi kalenderihásávt ovdâskoodán toimâtem šonjâdâhihemuštâlussáin. Muštâlus siskeeld tiäđuid luoštâoovdânmist sehe luoštâkiäpâdâsmittomeerij olášumeest já toi juksâm vaattâm lasetooimâin. Čuávum uáassin tarkkuustâllojeh meiddei čidđâneutraalvuotâ juksâmân lahtojejee tahheeh. Šonjâdâhlaavâ mield muštâlusân kalga siskeldittid tiäđuid politiiktoimâi olášume čuávumist kyehti ive kooskâi.

Šonjâdâhvuávám târhistuvvoo, jis čuávum vuáđuld almoon, ete vuávámist miäruštállum tooimah iä pijssâá luoštâkepidemkenigâsvuotâ tevdimân. Ive 2030 mitomeerij lahtojejee EU-lahâasâtem lopâlâš siskâldâs puáhtá meiddei adelid aagâ

tärkkilistiđ šonġadâhvuávám siskáldâs. Lasseen čidđâneutraalvuodâ vaattâm
luoštátáásán vaiguttává luoštâkävppisektor luoštâovdánem já eennâmkevttimsektor
nettonjiálu.

Laidiittäs

Taat lii oornigist nubbe koskâkuhes äigikooskâ šonjâdâhpolitiik vuávám. Vuossâmuš vuávám valmâštui ive 2017. Šonjâdâhlaavâ (609/2015) miel koskâkuhes äigikooskâ šonjâdâhvuávám kalga rähtid ohtii valjâpaajeest. Vuávám adeluvvoo čielgiittâssân ovdâskoodán. Šonjâdâhlaahâ miäruštâl Suomâ šonjâdâhpolitiik vuávámvuáhádâhân, moos taat vuávám kulá kuávdáš uáassin. Taat vuávám lii rahtum vyeimist orroo šonjâdâhlaavâ vatâmušâi miäldásávt. Valmâštállâmnaál leijee šonjâdâhlaavâ uđásmitem vaaigut tuodânálásávt čuávuvái koskâkuhes äigikooskâ šonjâdâhpolitiik vuávám siskáldâssân já rähtimprosesân.

Koskâkuhes äigikooskâ šonjâdâhpolitiik vuávám pargon lii miäruštállâđ nuuvt kočodum nuáđijyehimsektor šonjâdâhpoolitlijd tooimâid já mittomeerijd noomâs miel koskâkuhes äigikooskâst. Taan vuávámist tarkkuustállojeh sehe nuáđijyehimsektor ihán 2030 asâttum luoštâkiäpádâsmittomere juksâm já nuáđijyehimsektorist tarbâšum luoštâkepidemtoomah ive 2035 čidđâneutraalvuotâmittomere juksâm várás. Nuáđijyehimsektorân kuleh kuávdášlávtt eereeb iärrás jotoluv, rakânâsâid sierânâslieggim, eennâmtuálu, pasâttâshuolâttâs já pargomaašinj šaddovistekaasuh.

Koskâkuhes äigikooskâ šonjâdâhpolitiik vuávám lii valmâštállum koordinistmáin pal-dâluvâi aalmuglii šonjâdâh- já energiastrategia valmâštálmáin. Tai kyehti vuávámist láá maanġâ ovtâstumsaje. Sehe strategia já vuávám kevttih siämmâid tuávâášrekinistmijd já vaiguttâsarvuštálmijd, moh láá rahtum Hiilineutraali Suomi 2035 – ilmasto- ja energiapolitiikan toimet ja vaikutukset -haavâst (Hiisi-haahâ; VTT 2021a) ive 2021. Vaiguttâsarvuštálmeh tievâsmittojeh juovlâmáánust 2021 álgá Hiisi-jotkâhaavâst.

Ihán 2030 asâtemnáál luoštâkiäpádâsmittomeeri târkkilistui valmâštállâmpargo ääigi, ko EU komissio almostitij syeinimáánust 2021 iävtuttâssâs ive 2030 šonjâdâh- já energialahâasâtem nubástutmân (EU 2021a). Komissio iävtuttem nuáđijyehimasâttâs nubástus lii valdum taan vuávám mittomerasâtem vuolgâsaijeen. Komissio iävtuttâs miel Suomâ luoštâkiäpádâsmittomeeri nuáđijyehimsektorist ihán 2030 čovgâničij 39 prosentist 50 prosenttân ive 2005 luoštui háárán. Vuávâmpargo ääigi lii meiddei târkkilistum nuáđijyehimsektor luoštâkiäpádâsâi uási ive 2035 čidđâneutraalvuotâmittomere juksâmist luoštâkäävpi já eennâmkevttimsektor paaldâst.

Nuáđijyehimsektorân puáttee luoštâkepidemkenigâsvuotâ ihán 2030 šoodâš čovgânid huámâšitteht ovdebáá iähtun. Ton tevdim váátá uđđâ luoštâkepidemtoomâi anonváldim puoh nuáđijyehimsektorân kullee uásikuávluin. Luoštâkepidemtoomâi miäruštálmist lii pieijum huámâšume toi kolopehtilvuotân já vuoigâlâšvuotân. Toomâi luoštâvaiguttâsâi árvuštálmân lahtoo ain epivisesvuotâ, mon kalga váldid

huámášumán, ko puáttee luoštâovdánem tarkkuustálloo. Uđđâ tooimâi tâi lasetooimâi mittum vuáđuduvá tááláá ovdánem vuáđuld toohâmnáál árvuštâlmân, mon mielđ tarbášum oohtânrekinistum luoštâkiäpádâstárbu miärášuvá. Tááláá ovdánem jotkum, adai nuuvt kočodum vuáđuskenaario ihán 2030 já 2035 vuáđuduvá Hiisi-haavâ uáassin tohhum rekinistmáid.

Uđđâ luoštâkepidemtooimâi árvuštállâm ohtâvuodâst láá kullum sierâ čonâsjuávuhuh já aalmugjesâneh vijđáht já maangâpiälálávt. Valmâštállâmproosees uáassin uárnejui uáli pivnohin šoddâm aalmugjeessânkoijádállâm, mast pivdii uáinuid algálávt miäruštállum luoštâkepidemtooimâin. Taan lasseen ohtsâšpargoost Turku ollâopâttuvvâin uárnejui aalmugjeessânrääđi, mii savâstâlâi uđđâ tooimâin systemaatlávt, já adelij tain arvâlus.

Koskâkuhes äigikooská šonjâdâhpolitiik vuávám luávdá ärbivuávâlij nuáđijyehimsektor toimâsuorgij lasseen meiddei sektorij čoođâčyeppee tooimâid. Taid kuleh kiöldâi šonjâdâhpargo sehe luoštâovdánmân vaiguttem kulâtem peht. Maangah kiöldah pargeh tääl uáli aktiivlii šonjâdâhpargo já vuávám iššijn halijdeh movtjidditiđ puoh kiöldâid siämmáálágán aktiivlâšvuotân. Kulâtem já kulâttejei koskâvuodâlâš merhâšume šonjâdâhpolitiikist lii čielgâsávt stuárrum majemui iivij, já taat ovdánem spejâlistuvoo eromâšávt taan vuávám heiviitemsuárgán. Meiddei almolij skappumij já pirrâjottee ekonomia faallâm šonjâdâhpolitiik lovtáid piäijoo taan vuávámist huámášume.

Pirâsministeriö asâttij roovvâdmáánust 2020 ääši tááhust kuávdášlij ministeriöi virgeulmuin čuákkejum pargojuávhu koskâkuhes äigikooská šonjâdâhpolitiik vuávám valmâštállâm toorjân. Pargojuávku nanodui šonjâdâhpaaneel äššitobdeejesânáin. Pargojuávhu jotkum toimâpaje piištij čohčâmáánu loopân ive 2021. Vuávám valmâštállâm ovdánmist lii raportistum šonjâdâhpoolitlâš ministerpargojuávku kiärdulávt.